niečio, krikščioniškosios teologijos komplikuotą schemą statė ant scholastinės aristotelinės filosofijos. Toje tvarkingoje ir išsamioje sistemoje tikėjimas užėmė labai svarbią vietą. Joje turėjo prasmingą vietą ir Dievas, ir pasaulis, ir žmogus, ir amžinybė. Bet ir ji turėjo savo spragų, užtat ji sokratinės filosofijos atstovų niekados nepatenkino. Konkreti Bažnyčios direktyva laikytis aristotelinės sistemos problemos neišrišo, o tik jos ušsiliepsnojimą nustūmė vėlesniems laikams.

Gaisras kilo 18 amžiaus pabaigoje ir 19-me amžiuje, kurie buvo turtingi iškiliais filosofais. Jų idėjos ir projekcijos nepaprastai giliai paveikė religijos filosofijos kryptį, kas ypatingai jaučiama šiais laikais. Vienas iš pačių įtakingiausių to meto filosofų buvo Kantas. Jis atmetė betkokį apreikštą tikėjimą, taigi ir krikščionybę. Tačiau jis griežtai tvirtino, kad gyvenimo minties raizgynai neišrišami be tikėjimo į Dievą ir sielos nemirtingumą. Anot Kanto, protas reikalaująs tikėjimo; tikėjimas, ir tik tikėjimas duodąs individui egzistencinį pagrindą. Bet tas tikėjimas turįs būti "gryno proto", loginis ir savitas kiekvienam individui.

Reliatyviai saugi aristotelinė krikščionybės filosofija Kanto buvo giliai pažeista. Pairusią tvarkingo mintijimo schemą bandė gelbėti eilė to meto filosofų, kurie, vietoj padėję, įnešė dar daugiau disharmonijos. Paminėtinas maždaug prieš 50 metų scenon išėjęs Karl Barth, vokiečių teologas. Jo idėjos buvo naujos ir staigmeningos ta prasme, kad jos buvo diametraliai priešingos Kanto siūlytoms. Barth teigimu, tarp tikėjimo ir proto nėra ir negali būti jokio ryšio, nes tikėjimas yra transcedentinė tikrovė, kurios neįmanoma išsakyti protinėmis kategorijomis; tikėjimas yra dieviška veikla žmogaus viduje, ir mėginimas tą veiklą suprasti riboto proto galiomis būtų piktžodžiavimas. Barth eina dar toliau ir tikina, kad žmogaus proto kognityvinis pajėgumas yra tiek ribotas, kad jam apie Dievą betką pasakyti yra neįmanoma, nes jis apie Dievą nieko nežino ir nieko negali žinoti, ir kad "prieš Dievą maištaująs žmogus yra arčiau tiesos, negu visų Dievo gynėjų pastangos Jį apginti." Barthine samprata, kiekvienas žmogus esminiai yra ateistas, ir tik betarpis Dievo palietimas jį gali padaryti tikinčiu. Barth idėjos rado didelio atgarsio ir, nors jos to nesiekė daugiau, negu Nietsch'ės, prisidėjo prie "mirusio Dievo" teologijos gimimo.

Tokiu būdu, vienų mintytojų pastangos tikėjimą pagrįsti racionalumu, o kitų pastangos jį absoliučiai išimti iš mokslinio tyrinėjimo sferos, krikščioniškąją filosofiją, ir kartu teologiją, įstūmė nepatikėtinumo buitin. Iš jos išeities jieško ir egzistencializmas, ir baimės filosofija, ir konstruktivizmas ir kiti izmai, tačiau raktinio sprendimo nerandama.

* * *

Proto esmėje yra jieškoti ir nerimti, klausti ir rasti atsakymus. Ko problema didesnė, to protas jos išrišimo įnirtiniau jieško. Dievas, amžinybė, gėris, kentėjimai, žmogaus paskirtis — tai nuolatinės žmogaus proto akcijos sferos. Tai yra kartu filosofinės ir teologinės problemos, užtat subordinuotos moksliniam tyrinėjimui. Griežtieji mokslai nebijo prisipažinti, kad yra paslapčiu, kurių šiuo metu neimanoma atskleisti. Tikėjimas nebijo prisipažinti, kad turi paslapčių, kurių turbūt niekados negalės suprasti. Tik moderniųjų laikų filosofijos vis dar bando įtikinti, kad jos turi visus sprendimus ir atsakymus į visus klausimus, ko jos, dėja, neturi.

Žmogaus mintis, žmogaus širdis ir žmogaus vidus niekados negalės būti pilnai pajungti griežtųjų mokslų matavimui, svėrimui, grupavimui ar skaičiavimui. Comte's pranašavimas, kad tai įvyks ir kad žmogaus tikėjimą bus galima sukurti griežtųjų mokslų metodais, yra pozityvisto svajonė, kuri nenori atpažinti nė transcedentinės tikrovės, nė žmogaus pastangų per auką, meilę, tikėjimą iš savęs išsiveržti. Tos jėgos nesiduoda uždaromos laboratorijose ar sukraunamos kompiuterių programiniuose diskuose. Filosofinės sistemos turėtų atsisakyti tų atgrasių ambicijų žmogų vispusiškai permatyti, suprasti ir jam diriguoti.

Tai nereiškia, kad tikėjimas gali atsisakyti nuo mokslinės atramos ir, kad jam mokslo analitiniai metodai negali padėti. Anaiptol, griežtieji mokslai ir savo ribotumą pripažįstanti filosofija tikėjimui gali duoti naujų dimensijų; jos gali jai parodyti realybės pilnumą ir tiesos komplikuotumą; jos gali pagrįsti motyvaciją akcijai, duoti racionalumą pasirinkime tarp kelių galimybių ir t. t.

Bet būtų labai apgaulu manyti, kad tuo tikėjimas ir apsiriboja. Esminiai tikėjimas yra idėja, atsietinė sąvoka, žinių bagažas. Jo pagrinde yra žodis "žinoti". Tačiau tikėjimo sandaroje yra labai ryški savisklaidos žymė — "noras" save supraktinti, sukonkretizuoti, padaryti regimu ir veikliu. Iš čia ir religijos sąvoka. Religija yra susavitintas tikėjimas, mano (!) tikėjimas. Religija yra žmogaus egzistencinis apsisprendimas už Dievą ir nesulaikoma aistra įsilieti į dievišką gyvenimą, kuris pratęsiamas net už mirties. Religijos sampratoje pamatinis žodis yra ne "žinoti", bet žodis "pasitikėti" pauliniška prasme — pasitikėti tuo, ko viliamės ir tikėti tuo, kas neregima (Žyd. 11,1). Užtat religijoje net ir realybės sąvoka įgauna naują sampratą: tai, kas eiliniam žmogui yra didžiai brangios ir siektinos vertybės, kaip tai saugumas, uždarbis, laisvė ir pan., giliai religingam jos tampa pripuolamybėmis su stipriai susiaurinta reikšme ir įtaka. Giliai religingam egzistuoja tik ši vienintelė objektyvi realybė — Dievas ir vienintelė subjektyvi — tapti Jam panašiu. Jam gyvenimas yra tik kelionė, o gyvenimo kliūtys, sunkumai, kentėjimai ar laimėjimai — tik pakelės užeigos į aną, ir tai vienintelį tikslą.

* * *

Betkokia krizė palieka pasėkų. Turim nuostolių, padaroma žaizdų, gaunama pamokų. Panašiai yra ir su šių dienų tikėjimo, krikščionybės ir Bažnyčios krize. Bet istorija kartojasi. Idėjom susikristalizavus ir padėčiai susinormavus, po šimtmečio-kito kils nauja krizė, kurios pradai, visu problemų neišrišus ir nusižeminimo neišmokus, gal jau šiandien ruošiami.

Rytdienos tikinčiųjų ir Bažnyčios būrelis bus mažas, bet apsprendžiantis faktorius bus ne kiekybė, bet kokybė. Tai bus giliai įsitikinusių, gyvai pergyvenančių, laisvai apsisprendusių ir aktyvių individų bendruomenė, kurios darbo laukas bus misijos nukrikščionintoje civilizacijoje.

Bažnyčios, kaip politinės ar betkokios kitos pasauliui toną duodančios jėgos, žydėjimo laikai praėję. Bet iš sudvasintos ir suprastintos bažnytinės bendruomenės plauks jėga, paremta ne pasiektais matomais rezultatais, bet ana pauliniška amžinybę siekiančia viltimi.

Betliejaus istorija yra didžios dramos pradžia, bet ji tokia paprasta ir rami. Ir jieškai dvasioje tos vietos — to pokalėdinio Betliejaus, kur, pavargęs ir išsisėmęs savo gyvenimo neatsakytų klausimų ir problemų raizgyne, galėtum prieš naują darbą bent valandėlę nurimt ir pailsėt.

ZENTA TENISONAITĖ

ŽIEMOS PASAKOS

I

PIRMAS SNIEGAS

Sidabrinės sniego gėlės pražydėjo
ir kaip nuotakos miške stovėjo
eglės papuoštos puošniai...

Kas atėjo? Kas atėjo? Šaižus vėjo
šnabždėsys šerkšnu šlamėjo,
balti ledo skambalai...

Visą naktį šoko šilko fėjos.
Kas atėjo? Kas atėjo? Klausinėjo
šaltos šalnos pranašai...

Speigo žvarbūs žodžiai sušvitėjo
ir kaip skaidrūs deimantai blizgėjo
žemės ašaros — antai!...

II

KELIONĖS SUVENYRAS

Putodama tik žaidžia
Baltijos banga,
geltoną smėlį laižo...
sudūžta... lyg nėra...

Čia pasakų apjuosta
Undinė ant uolos
ir Švedija kaip juosta
akiraty baltuos.

Užges vėl spindulėlis,
paraus dar vakarai...
Tėvynės žiburėlio
iš čia nepamatai.

Rymoju čia atėjus,
mąstau kaip visados,
papūs gal vėsus vėjas
iš Palangos brangios?

Sudie, vėjeli šiaurės,
keliauk, manęs nelauk!
Sudie, vėjeli šiaurės,
širdis banga tik plaks!

III

ŽIEMOS MELANCHOLIJA

Aš lyg vargas
rausvo vario,
juodas varnas
vakare.

Vaidus vėjas
sniegą varo.
O! Ne sniegą —
— tik mane!

Mano žodžiai
vyturėliai —
vakar žuvo
audrose!

IV

NOKTURNAS

Skirtas H. V. F.
Naktis sunkius vartus užkėlė,
Uždarė užraktu staiga.
Matau toli aš žiburėlį,
Kuris negęsta niekada.
Naktis siaurus langus užvėrė
Ir uždengė juoda marška.
Girdžiu dainuojantį aš vėją
Viliojančia gaida gailia.

Naktis mane dabar prikausto
Prie sosto aukšto ir puošnaus.
Nereikia man pasaulio aukso
Mano siela laisva keliaus
Per tolius nematytos visatos
Į glėbį Amžinybės Amžinos.